

DÜNYADA ÜZÜM - ŞƏRAB İSTEHSALI VƏ İSTEHLAKI

M.T.İSMAYILOV, A.T.TAĞIYEV, İ.M.ƏSGƏROVA

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

Məqalədə Azərbaycanda və dünyada istehsal, istehlak edilən və satışa çıxarılan üzüm və şərabın elmi təhlili verilmişdir.

Açar sözlər: üzüm, şərab, qurudulmuş üzüm, istehsal, istehlak, şərab bazarı, üzümlüklərin sahəsi

Üzümçülük və şərabçılıq üzrə dünyada baş verənlər və bazarla bağlı proseslərin təhlilinin aparılması ölkəmizdə sahənin inkişafı ilə bağlı istiqamətləri müəyyən etməyə imkan verərdi. Odur ki, biz Beynəlxalq təşkilatların, yerli rəsmi qurumların, sahə üzrə tanınmış alimlər və digər araşdırmaçıların materiallarına əsaslanaraq bu məsələlərə bir qədər aydınlıq gətirməyə çalışmışıq.

Araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, son illərdə üzüm-şərab bazarında vəziyyətin bir qədər stabilləşdiyi və artıma doğru meyilləndiyi nəzərə çarpır. 2014-cü ildə üzümlüklərin sahəsi 7573 min hektar təşkil etmişdir ki, bu da 2010-cu ildən 47, 2013-cü ildən 9 min hektar çoxdur. Məlumdur ki, əvvəllər Avropa Birliyi ölkələrində üzümlüklərin köklənməsi və yenidənqurma hesabına xeyli azalma müşahidə olunmuşdur (2011 – ci ilədək). İspaniya, İtaliya (17%) və Fransa (13%) üzümlüklərində ixtisar, Türkiyə (12%) və İranda (23%) azalma müşahidə edilmişdir (cədvəl 1).

Çin (+127%), ABŞ (+177%) və Yeni Zelandiyada (+179%), üzümlüklərin sahəsində artım müşahidə olunmuşdur. Avstraliya, ABŞ və Cənubi Amerikada əsaslı dəyişiklik nəzərə çarpmamışdır.

Cədvəl 1. 2010 – 2014 – cü illərdə dünya üzrə üzümlüklərin sahəsi

Ölkə	Üzümlüklərin sahəsi, min ha				
	2010– cü il	2011–ci il	2012– ci il	2013– cü il	2014– cü il
İspaniya	1082	1032	1033	1037	1038
Çin	588	633	709	760	799
Fransa	804	796	792	793	792
İtaliya	739	720	713	705	690
Türkiyə	514	508	487	504	502
ABŞ	404	413	412	424	425
Argentina	218	219	222	224	228
Portuqaliya	236	236	233	229	224
Çili	204	206	206	208	211
Rumıniya	191	191	192	192	192
Cənubi Afrika	132	133	135	133	132
Yunanistan	102	102	102	102	102
Dünya üzrə cəmi	7526	7497	7513	7564	7573

Avropa İttifaqında (Aİ) köklənmə proqramı başa çatdıqdan sonra üzümlüklərin sahəsi ilə bağlı vəziyyət stabilləşmiş, Asiya və Cənubi Amerikada isə üzümlüklər hətta bir qədər də artmışdır. Əslində isə o, Aİ-də

istehsalın ixtisarını kompensasiya etməli idi. 2014 – cü ildə Çin 800 min ha üzümlükləri ilə dünyada ikinci yərə yüksəlmişdir[5].

Hazırda dünya üzümlüklərinin 50%-i 5 ölkədə cəmlənmişdir. Bunlar İspaniya (14%), Çin (11%), Fransa (10%), İtaliya (9%) və Türkiyədir (7%).

Üzüm istehsalına nəzər saldıqda aydın olur ki, 2014-cü ildə dünyada üzüm yığımı 736,7 mln. sentner, orta məhsuldarlıq 97 s/ha təşkil etmişdir (cədvəl 2).

Cədvəl 2. 2010-2014-cü illərdə dünyada üzüm istehsalı

Ölkə	İllər üzrə üzüm istehsalı, min sentner				
	2010	2011	2012	2013	2014
Çin	86517	91748	106425	116500	111015
ABŞ	67918	64558	68305	78343	70471
Fransa	58555	65889	53371	54847	69433
İtaliya	77878	71155	69180	80103	68944
İspaniya	61193	56952	53313	76460	62312
Türkiyə	42550	42964	41851	40116	41754
Çili	25445	29537	32000	33616	27907
Argentina	27167	30075	23660	28717	26893
Hindistan	8807	12350	24854	25853	26020
İran	22557	21127	21500	20464	21740
Cəmi:	670016	691325	700284	776777	736732

Üzüm istehsalında ümumi meyl ondan ibarət olmuşdur ki, üzümlüklərin azalmasına baxmayaraq məhsuldarlıqda artım olmuşdur. Həmin meyl 2000-ci ildən saxlanılmaqla, bəzi ölkələrdə mövcud olan əlverişli iqlim, həmçinin becərmə və işlənmə metodlarının daim təkmilləşdirməsi ilə izah oluna bilər[1,2].

Üzüm yığımına görə 2014-cü ilin ən iri istehsalçısı 3 mln sentnerlə (dünya istehsalının 15%-i) Çin, ondan sonra ABŞ (70 mln. sentner), Fransa və İtaliya (69 mln. sentner) olmuşdur. Süfrə üzümü istehsalı (ümumi həcmi 248 mln. sentner) yüksək məhsulla əlamətdar olub, Asiya və Amerika üçün daha səciyyəvidir. Bu bazada Türkiyə və İran liderlik edir və ümumilikdə Asiya əsasən süfrə üzümçülüüyü üzrə ixtisaslaşmışdır. Dünyada təzə halda istehlak olunan üzümün yarısından çoxu (63%-i) həmin bölgədə istehsal olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, dünya üzrə təzə üzüm istehsalı durmadan artır və 2000-ci ildən sonra ən yüksək zirvəsinə çatmışdır. Bu məhsula daha böyük tələbat yaxın şərq və asiya ölkələrindədir. Yalnız Çin dünya üzrə istehlakın 36%-nə sahibdir. Avropa əvvəllər olduğu kimi, yenə də şərab istehsalı üçün nəzərdə tutulan üzüm üzrə ixtisaslaşmaqla, burada 65% xammal şərabçılıq üçün istehsal olunmaqdadır[2,5].

Beynəlxalq Üzüm və Şərab Təşkilatının (BÜ və ŞT) məlumatına görə sənaye emalı üçün yararlı olan üzümün həcmi 699 mln sentner təşkil edir. Ondan 399 mln sentner emala yönəldilməklə onun 358 mln sentneri şərab istehsalına verilir. 2013-cü il şərabçılıq üçün rekord ili olub, istehsal həcmi 291 mln hektolitrlə (şirə yarımfabrikatı və hazır şirə istisna olunmaqla) təşkil etmiş, 2014-cü ildə isə bu göstərici bir qədər az-270 mln hektolitrlə olmuşdur. 28-32 mln hl digər növ şərabçılıq məhsulları almaq üçün istifadə olunmuşdur. Azalma 2014-cü ildə Şərqi Avropada olan əlverişsiz iqlim şəraiti ilə izah olunur.

İstehsal olunan üzümün 300 mln sentneri digər məhsullar hazırlanması üçün yönəldilmişdir. Təzə halda satılmaq üçün 248 mln sentner verilmişdir ki, burada da 84,7 mln sentnerlə Çin şəkssiz lider olmuşdur. Ondan sonra İspaniya (22 mln.s), Türkiyə (19), İran (13,6) və İtaliya (10,6 mln s.) gəlir. Quru üzüm istehsalına verilən üzümün miqdarı 52 mln sentner təşkil etmişdir. 1 kq qurudulmuş üzüm üçün 4 kq təzə üzüm sərf olunduğunu nəzərə alsaq son məhsulun miqdarı 13 mln sentneri keçir. Ondan Türkiyə 4,3 mln sentner, ABŞ-3,2, İran-1,6 və Çili – 0,97 mln sent. istehsal edir.

Azalma meyllərinə baxmayaraq Avropa yenə də iri şərab istehsalçısı kimi qalmaqdadır. Belə ki, öndə Fransa (46,2 mln hl-lə) sonra İtaliya (44,7 mln hl) və İspaniya (38,2 mln hl) gəlir. Cənub yarımkürəsi və ABŞ-da əvvəllər olduğu kimi istehsalın inkişafı davam etməkdədir. Argentina 15,2 mln hl (+1%), Yeni Zelandiya təzə rekord 3,2 mln hl (+29%), Cənubi Afrika 11,3 mln hl -ə qədər (+4%) və ABŞ 22,3 mln hl miqdarında yüksək istehsal səviyyəsi göstərmişdir (cədvəl 3).

Şərab istehsalı Almaniya da bir qədər azalmışdır (8,8 mln hl). Əvvəllər olduğu kimi əsas istehsalçılar yenə də İtaliya, Fransa, İspaniya, Almaniya, Portuqaliya və Rumıniya olmuşdur.

Avropa İttifaqından kənarda daha çox şərab istehsal 2015-ci ildə ABŞ (22,1 mln hl), Argentina (13,4) və Çilidə (ölkə üçün rekord səviyyədə-12,9) olmuş, həmçinin Avstraliya (12,0), Cənubi Afrika (11,3) və Çində (11,2 mln hl) də yüksək nəticələr əldə olunmuşdur.

Cədvəl 3.2010-2014-cü illərdə dünyada şərab istehsalı

Ölkələr	Şərab istehsalı, mln hl				
	2010	2011	2012	2013	2014
Fransa	44,4	50,8	41,5	42	46,7
İtaliya	48,5	42,8	45,6	54	44,7
İspaniya	35,4	33,4	31,1	45,3	38,2
ABŞ	20,9	18,1	21,7	23,6	22,3
Argentina	16,3	15,5	11,8	15	15,2
Avstraliya	11,4	11,2	12,3	12,3	12
Cənubi Afrika	9,3	8,7	10,8	11	11,3
Çin	13	13,2	13,5	11,8	11,2
Çili	8,8	10,5	12,6	12,8	10,5
Almaniya	6,9	9,1	9,0	8,4	9,2
Portuqaliya	7,1	5,6	6,3	6,3	6,2
Rumıniya	3,3	4,1	3,3	5,1	3,7
Yeni Zelandiya	11,9	2,4	1,9	2,5	3,2
Dünya üzrə cəmi:	240	243	243	243	240

Statistik məlumatlara görə 2014-cü ildə şərab istehlakı təqribən 240 mln hl səviyyəsində, 2015-ci ildə isə 235,7-248,8 mln hl arasında dəyişmişdir.

Ənənəvi istehlakçı ölkələrdə azalma meylləri müşahidə olunmuşdur. İndi dünyada istehsal olunan şərabların 40%-i Avropadan kənarda içilirsə, 2000-ci ildə bu göstərici 31% səviyyəsində olmuşdur. Azalma meylləri Fransa (27,9 mln hl) və İtaliya (20,4 mln hl) ilə yanaşı Çində də (15,8 mln hl) müşahidə olunmuşdur. Əvvəllər olduğu kimi dünyanın iri şərab istehlakçısı yenə də ABŞ (30,7 mln hl) olmuşdur. 2013-cü illə müqayisədə orta istehlak 1 mln hl azalmışdır[2,5].

İstehlak bu illər ərzində bir sıra ölkələrdə az tərəddüdlə demək olar ki, sabit qalmışdır. Bunlar, Almaniya (20mln hl), Çin (16mln hl), Böyük Britaniya (13mln hl), Argentina, İspaniya (10 mln hl), Kanada və Avstraliya (5 mln hl).

Şərab bazarında da fərqli vəziyyət müşahidə olunur. Əgər 2000 – ci ildə 27% şərab istehsalçı – ölkələrdən kənarda realizə olunurdusa 2014 – cü ildə bu göstərici artıq 43% təşkil edirdi. Bütünlükdə 106 mln hl, pul ifadəsində isə 26 mld avroluq şərab ixrac olunmuşdur.

İxrac əsasən İspaniyanın hesabına olmuşdur. İspaniya 2014 cü ildə dünya bazarında ixrac olunmuş məhsulun 21,8 % - ni vermişdir. Bu göstərici İspaniyanı dünyanın aparıcı ixracatçısına çevirmişdir.

Eyni zamanda Argentina (-15,7), Cənubi Afrika (-8,8%)və Çilidə (-9,0%) ixracın azalması müşahidə olunur.

2000 –ci ildə ixrac olunan məhsulun 65%-i butulka şərabları, 30%-i digər qablara tökülməklə və 5%-i oynaq şərabların payına düşürdü. 2014-cü ildə butulka şərablarının payı 54%-ə qədər enmiş, eyni zamanda açıq şərabın bazardakı payı 38% təşkil etmişdir. Oynaq şərabların ümumi şərab ixracındakı payı 8%-ə qədər yüksəlmişdir.

2 litrdən başlanan konteynerlərin ixracında artım (+1,3% 2013-cü il) baş verməklə qiymətinin əsaslı dərəcədə düşməsi (-10,8%) müşahidə olunmuşdur. Bu isə əsas ixracatçı ölkələr tərəfindən bazarın yenidən paylaşdırılması ilə əlaqədardır.

İspaniya, İtaliya, Fransa, Çili və Avstraliyanın aid olduğu beş iri ixracatçı, dünya üzrə ixrac olunan şərabının 70%-i verir.

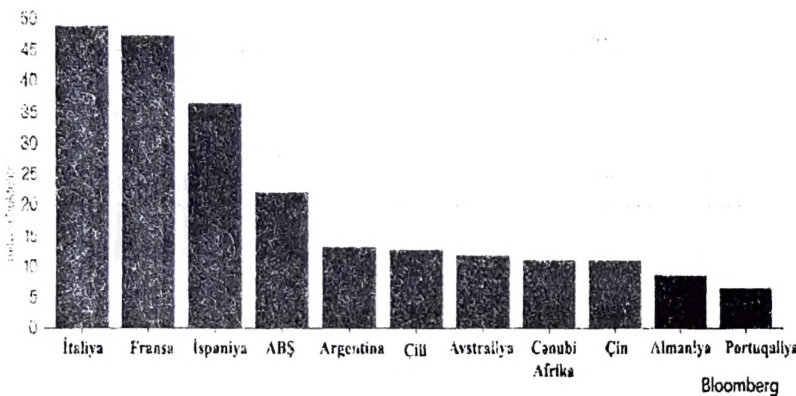
İdxala gəldikdə isə dünya üzrə altı iri idxalçı ölkə fərqləndirilir ki, onların da payına satın alınan şərabın 50% - i düşür. Son 15 ilin əsas idxalçı ölkələri Almaniya, Böyük Britaniya, ABŞ, Fransa, Rusiya və Çindir. Qiymət baxımından satın almalara görə ölkələrin sıralanması bir qədər dəyişir. Bu halda 4,0 mld avro ilə ABŞ birincidir. Onun ardınca Böyük Britaniya (3,6 mld avro), Almaniya (2,5), Kanada (1,5), Yaponiya (1,2), Çin (1,1) və Rusiya (0,9 mld avro) gəlir. Bu, ABŞ, Böyük Britaniya və Yaponiyanın satın almalarının əsas kütləsini yüksək qiymət kateqoriyasına daxil olan butulka şərabları təşkil etməsi ilə əlaqələndirilir.

Əgər dünya şərab istehlakı son 10 ildə 6% artmışdırsa bu halda cəhrayı şərablar əvvəlcə dünya şərab istehlakının 25%-i və sonra 10%-i miqdarında olmuşdur. Cəhrayı şərabların əsas istehlakçıları Fransa, ABŞ, İtaliya, İspaniya və Portuqaliya olmuşdur. Bu perspektivli seqmentin inkişaf meyli digər ölkə bazarlarında da özünü göstərir[1,2].

Beynəlxalq Üzüm və Şərab Təşkilatının məlumatlarına görə, 2015-ci ildə dünyanın ən iri 10 şərab istehsalçılarının sıralanma ardıcılığında müəyyən dəyişikliklərlə səciyyəvidir. İtaliya şərab hasilatını 10 faiz artırmaqla 48,9 milyon hektolitə çatdırır (1 hektolitə = 100 litr). Proqnozlara görə, Fransanın istehsalı yalnız 1,2 faiz artımla 47,4 milyon hektolitə təşkil edir (şəkil1).

2015-ci ildə ən çox şərab istehsal edən ölkələr

Şəkil 1. 2015-ci ildə dünyanın əsas şərab istehsalçıları

Dövlət Statistika Komitəsinin(DSK) məlumatına görə, 2015-ci il oktyabrın 1-i üçün Azərbaycanda üzüm istehsalı 111,7 min ton təşkil edib. Bu, 2014-cü ilin eyni dövründəkindən 6,1% çoxdur. 2014-cü il quraqlıq səbəbindən orta məhsuldarlıq 88,9 s-dən (2013-cü il) 82,5 s-ə düşüb. DSK-ya görə, son 15 ildə ölkədə üzümün orta məhsuldarlığı 2,3 dəfə artıb[3].

2014-cü ildə ölkədə üzümlüklər 211 ha, yəni 1,3% azalıb. Qax rayonunda 377 ha üzümlüyün 366 hektarında tənəklər köklənib. 2012-ci ildə ölkədə 16 327 ha üzüm sahəsi olduğu halda 2014-cü ildə bu göstərici 15 904 ha təşkil edib.

2014-cü ildə 533,1 ton üzüm idxal edilib. İxarcə həcmi isə 71,3 ton az olmuşdur.

2015-ci ilin 9 ayında şərab zavodları 663,3 min dekalitr şərab istehsal edib. Bu isə 2014-cü ilin eyni dövründəkindən 15,7% azdır[4].

Araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, 2015-ci ilin yanvar-noyabr aylarında Azərbaycandan Rusiyaya alkoqollu içkilər ixracı 1640441 litr təşkil etmişdir. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, bu, ölkəmizin yalnız yeddi istehsal müəssisəsinin hesabına mümkün olmuşdur. Alkoqollu içkilər üçün əsas bazarımız olan Rusiyaya digər müəssisələrimizin tamamilə məhsul ixrac etməməsi heç də ürəkəçən deyildir. Ümumi ixracə nəzər saldıqda burada ən böyük pay sahibinin 59,09%-lə "Gəncə Şərab-2" ASC və 21,89%-lə "Aqroazərinvest" MMC olduğu məlum olur. Sonrakı yerləri ardıcılıqla

Göygöl Şərab Zavodu" ASC; "İsmayılı Şərab-2" ASC; "Abşeron Şərab" ASC; "Caspian Coast Winery and Vineyards" MMC; "Aqroinvestkom" MMC; "Şərq-Ulduzu" MMC və "Kantina İnter" ASC tutur.

2013 cü ildə Rusiyaya MDB ölkələrindən idxal olunan konyakların natura ifadəsində miqdarının araşdırılması zamanı məlum olmuşdur ki, Azərbaycan bu nöqtəyi-nəzərdən 1%-lə sonuncu yerdə qərarlaşmışdır. Moldova 57% -lə birinci, bədxah qonşumuz Ermənistan 24%-lə ikinci, Gürcüstan 13%-lə üçüncü yerdə olmuşdur.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə 2008-ci ildə Azərbaycanda konyakın pərakəndə ticarət həcmi 460 mln dal olduğu halda, 2013-cü ildə bu göstərici 164 mln dal-a enmişdir. Göründüyü kimi 5 il müddətində konyakın ticarət həcmində demək olar ki, 3 dəfə azalma baş vermişdir. Ərzaq mallarının ümumi dövriyyəsində konyakın xüsusi çəkisi 2008-2013-cü illərdə 0,39%-dən 0,1%-ə enmişdir. Pərakəndə ticarətdə konyakın qiyməti uyğun olaraq həmin illərdə 26 mln manatdan 10 mln manatadək azalmışdır. Halbuki Azərbaycanın potensialı bundan qat-qat yüksək qiymətləndirilir.

2014-cü ildə ölkəmizdə konyak istehsalı əvvəlki illə müqayisədə artaraq 190,5 min dal təşkil etmişdir.

Nəticə

1. Üzümçülük və şərabçılıq üzrə dünyada baş verən proseslərin və bazarla bağlı dəyişikliklərin təhlilinin aparılması ölkəmizdə sahənin inkişafı ilə bağlı istiqamətləri müəyyən etməyə imkan verir.

2. Son illərdə dünya üzüm-şərab bazarında vəziyyətin bir qədər stabilləşdiyi və artıma doğru meyilləndiyi nəzərə çarpır. 2014-cü ildə üzümlüklərin sahəsi 7573 min hektar təşkil etmişdir ki, bu da 2010-cu ildən 47, 2013-cü ildən 9 min hektar çoxdur. Dünya üzümlüklərinin 50%-i 5 ölkədə yerləşmişdir. Bunlar İspaniya (14%), Çin (11%), Fransa (10%), İtaliya (9%) və Türkiyədir (7%).

3. Azalma meyillərinə baxmayaraq Avropa yenə də iri şərab istehsalçısı kimi qalmaqdadır. Belə ki, öndə Fransa (46,2 mln hl-lə) sonra İtaliya (44,7 mln hl) və İspaniya (38,2 mln hl) gəlir. Cənub yarımkürəsi və ABŞ-da əvvəllər olduğu kimi istehsalın inkişafı davam etməkdədir.

4. 2013-cü illə müqayisədə dünyada orta istehlak 1 mln hl azalmışdır. Dünyada istehsal olunan şərabların 40%-i Avropadan kənarda içilirsə, 2000-ci ildə bu göstərici 31% səviyyəsində olmuşdur. Azalma meyilləri Fransa (27,9 mln hl) və İtaliya (20,4 mln hl) ilə yanaşı Çində də (15,8 mln hl) müşahidə olunmuşdur. Əvvəllər olduğu kimi dünyanın iri şərab istehlakçısı yenə də ABŞ (30,7 mln hl) olmuşdur.

5. Şərab bazarında da fərqli vəziyyət müşahidə olunur. Əgər 2000 – ci ildə 27% şərab istehsalçı – ölkələrdən kənarda realizə olunurdusa 2014 – cü ildə bu göstəri-

ci artıq 43% təşkil etmişdir. Bütünlükdə 106 mln hl, pul ifadəsində isə 26 mld avroluq şərab ixrac olunmuşdur.

6. Azərbaycanda 2014-cü ildə üzümlüklər 211 ha, yəni 1,3% azalıb. Qax rayonunda 377 ha üzümlüyün 366 hektarında tənəklər köklənib. 2012-ci ildə ölkədə 16 327 ha üzüm sahəsi olduğu halda 2014-cü ildə bu göstərici 15 904 ha təşkil edib. 2015-ci ilin 9 ayında şərab zavodları 663,3 min dekalitr şərab istehsal edib. Bu isə 2014-cü ilin eyni dövründəkindən 15,7% azdır

7. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə 2008-ci ildə Azərbaycanda konyakın pərakəndə ticarət həcmi 460 mln dal olduğu halda, 2013-cü ildə bu göstərici 164 mln dal-a enmişdir. 2008-2013-cü illərdə konyakın ticarət həcmində demək olar ki, 3 dəfə azalma baş vermişdir.

2014-cü ildə ölkəmizdə konyak istehsalı 2013-cü ilə müqayisədə artaraq 190,5 min dal təşkil etmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1.Fətəliyev H.K., İsmayılov M.T. Konyakın texnologiyası. Bakı,"Ecoprint",2016, 304 s. 2.Fətəliyev H.K. İçkilərin ekspertizası. Bakı, Elm, 2015, 444s. 3.www.marja.az. 4. <http://arxiv.az/az/marja.az> (55606513). 5.Панасюк А.Л. Состояние мирового рынка винограда и вина в 2014-2015гг. (по материалам ОІV), М. Виноделие и виноградарство, №1,с.4-6.

Производство и потребление винограда и вина в мире

М. Т. Исмаилов, А. Т. Тагиев, И. М. Аскерова

Были анализированы производство, потребление и продажа винограда и вина в мире и в том числе в Азербайджане.

Показано что, в 2014 году площадь виноградников в мире составила 7573 тыс. гектаров, а производство винограда 736,7млн. центнеров.При этом средний урожайность виноградников было в уровне 97 ц/га.

В 2014г в мире было произведено около 270млн гл. вина, а потребление вин составили 240 млн гектолитров.

В 2015 г в Азербайджане (до 1-го октября) производство винограда составила 111,7тыс тон. Площадь виноградников в сравнение предыдущего года несколько уменьшилось и составлял 15904 тыс. гектаров. За последние 5 лет объем продажа Азербайджанских коньяков уменьшилось почти в 3 раза.

Ключевые слова: виноград, вино, сушеный виноград, производство, потребление, рынок вино, площадь виноградников

Production and consumption of grapes and wine in the world

М. Т.İsmaïlov, А. Т.,Taqiev, I. M.Asgerova

We were analyzed production, consumption and sale of grapes and wine in the world, including in Azerbaijan.

It is shown that in 2014 the area of vineyards in the world amounted to 7573 thousand. Hectares and 736,7mln grape production. tsentnerov.Pri the average urazhaynost vineyards were in the level of 97 t / ha.

In 2014, about 270mln hl was produced in the world. wine and wine consumption amounted to 240 million hectoliters.

In 2015 in Azerbaijan (October 1st), grape production was 111,7tys tone. The area of vineyards in comparison the previous year decreased slightly and amounted to 15 904 thousand. Hectares. Over the last 5 years the volume of Azerbaijani brandy sale has decreased by almost 3 times.

Key words: grapes, wine, dried grapes, production, consumption, market wine vineyard area